

אדם צובר זכרונות

יהודית בן גיגי

מוקדש לאמא היקרה,
אסתר בן שטרית ז"ל
מיהודית ובני משפחת בן גיגי

אסתר בן שטרית ז"ל

י"ט באב התרצ"ז - ד' אב התשס"ח

1937-2008

מבוא

בניסיון להעלות קווים לדמותה הנעלמת של אמא ומתוך רצון לשמר קווים אלה החלטתי לכתוב ספר בו אנציח אותה.

אני שואלת את עצמי - איך לסכם חיים שלמים של אדם בכלל ואת חייה של אמא בפרט? מאיזו נקודת תצפית להשקיף עליהם?

בכוונתי לכתוב את הספר באופן אסוציאטיבי אף שיערך מראש על פי ראשי פרקים ובכתוב אתייחס באופן מתומצת לילדותה, קשריה, רצונותיה, ייחודה כאמא, התנהגותה במצבים ובמקומות שונים ועוד.

זוהי הזדמנות עצומה עבורי לראות באור חדש את התכונות של אמא. תכונות שמאפיינות אדם אחד עשויות להתפרש באופן שונה אצל זולתו. תכונות רבות של אמא, השונות תכלית השינוי מתכונותי אני, עוררו את הביקורתיות שלי ואולם לה ולאישיותה התאימו והפכו אותה לאדם נוח לבריות, אדם שמשיג את מטרותיו בנועם ובשקט, אף אם לפעמים גם מפסיד. אמא לא הייתה אסרטיבית אלא לפעמים חשבה שדברים נעשים מאליהם ללא התערבותה וניסיונה לקדם אותם. כל אדם מתמצה בתכונותיו. אחת מהתכונות של אמא ההסתפקות במועט. בתכונה זו ראתה ערך חשוב. כך נתנה ברצון חפצים שעשויים להיראות בעלי ערך אצל אחרים ללא הרהור או מחשבה שאולי הם עשויים שמש אותה ולהועיל לה. כמו-כן, היא הייתה צנועה ושתקנית ולעיתים תכונות אלו באו לידי ביטוי בויתור על ביטוי אישי ואף על חשבון התקשורת הבינאישית. השתיקה לפעמים באה גם על מנת למנוע עימותים.

דבר אחד היה ברור מעבר ומעל לכל ספק, על אף הקפדתה על תחזוקת הגוף, ידעה ולא פחדה מהמוות ולא התכחשה לו. יותר מכך, אחרי מותו של אבא חזרה ואמרה שחייה כבר לא חיים ובעצם כל התנהלותה הייתה כשל מי שכבר מאס בכל ולמעשה במשך שנתיים הייתה חי-מת. אין לי אפשרות אחרת אלא להביט עליה, בסוף ימיה,

מנקודת מבט של מי שמרגיש שחיו
מוצו אם כי יכלה לחיות אותם אחרת.
זוהי השנה הראשונה לפטירתה, עת
הפטירה וסוף החיים נותרו במלוא
עצמתם בזיכרון ועם זאת אלך עד
לתקופת ילדותה כדי להשתדל להעלות
את חייה במלואם. אחרי נערותה
החלוצית, אף אם נקלעה למצב זה בלא
דעת, כל דבר אחר בחייה התגמד או
שנראה על ידה בפרספקטיבה של
העבר.

בן אדם / אהוד מנור

בן אדם, הוא רק בשר ודם
אבק פורח במדבר
בן אדם כדרך העולם
כצל עובר כחרס הנשבר
אדם הוא רק אדם
ורוב ימיו לילות
ואין אדם מושלם בכל המעלות
אז תן לו לחלום ותן לו נשימה
תן לשם, תן לחם, תן ליפת, נחמה
אל תכביד ידך עליו ותן תקווה
ואל תדון אותו תמיד לכף חובה
כי אדם הוא אדם הוא אדם
הוא רק אדם
בן אדם נעור וכבר נרדם
ימיו קצרים סופם עצוב
בן אדם אורח בעולם
בא מעפר ולעפר ישוב
אדם הוא רק אדם...
הוא לא ילמד לנצח
הוא שוכח לאהוב
הוא לא יודע שיומו קרוב
כי...
אדם הוא רק אדם..

"היא נפטרה"

רחוק, זה לא מעניין, אל תגידו לי מה לעשות, אולי בקיץ, אולי בחורף, אולי אחר כך, אולי לא". כשרצינו להוציא אותה מהבית הגיבה: "בשביל מה, אין לי כוח להתלבש, אני עייפה...". ואכן הייתה עייפה נחה שעות רבות ביום ובלילה לא נרדמה. מהרהרת... רק היא יודעת על מה. שקטה, ממעיטה בדיבור ולא משתפת. אי אפשר לקרוא את מחשבותיה. אפשר רק לראות שהיא כבר לא אתנו.

יום שני מאוחר בלילה 4 באוגוסט 2008. משמרת לילה בבית החולים. אל המכונה המצפצפת ניגשת אחות חצי רדומה, לועסת מסטיק. לוחצת על כפתורים ומזעיקה אדם נוסף, אולי רופא תורן. היא מבקשת לצאת החוצה - צוות עייף ורדום מתקבץ בחדר לטפל באמא. אחרי מספר דקות יוצאת רופאה צעירה ומודיעה "היא נפטרה". אחרי דקות נוספות מוסרת תעודת פטירה זמנית. שעת הפטירה 12:05 בתאריך ד' באב, 5 באוגוסט 2008. יום שלישי, חמש דקות ראשונות באותו יום ארוך. עוזבים את בית החולים. הולכים הבייתה לישון, מחר מצפה יום ארוך: קבורה, מכרים, מפגש עם בני משפחה שלא ראינו שנים.

הרדיו כאילו קורא את מחשבותי ומגיב למה שהתרחש לפני שעה קלה ואז נשמע השיר "בן אדם" שיר שמעולם לא שמתי לב למילותיו ושמילותיו נראות כל כך מדברות על הסיטואציה של פטירת אמא לפני זמן קצר.

אמא שהייתה במשך שנים ארוכות חלק מהחיים נעלמה מהחיים לתמיד כי הרי כל בן אדם "הוא רק בשר ודם... בן אדם כדר העולם כצל עובר כחרס הנשבר... בן אדם נעור וכבר נרדם, ימיו קצרים וסופו עצוב, בן אדם אורח בעולם - בא מעפר ואל עפר ישוב... הוא לא יודע שיומו קרוב".

ואז המצפון נוקף. השיר אומר "אל תדון אותו תמיד לכף חובה... אל תכביד ידך עליו..." והרי כך עשיתי בשנתיים האחרונות מאז מותו של אבא. החלטתי שאמא תחיה ותמצה את החיים: תלך לחוגים, תעסיק עצמה בעיסוקים מעיסוקים שונים, תעשה מה שעדיין לא עשתה עד עתה, תהיה עסוקה ותעשה מה שטוב בעיני בשבילה.

אבל אמא החלטתה נחושה לעזוב הכל: אין לה כוח לתוכניות שרקמנו עבורה גילה ואני וכל פעולה פשוטה קשה ובלתי אפשרית והתירוצים שונים ומגוונים: "זה

ילדות במשפחה מורחבת

מדובר במשפחה מורחבת וענפה שצאצאיה פזורים בכל רחבי ישראל מנהריה ועד אילת. משפחתה של סבתא איטו בת חמישה אחים: מסעוד, אברהם או הני "הגבוה" שכינוי זה דבק בו בשל גובהו, רחל שגם היא הייתה די גבוהה, איטו, היא סבתי וגם היא הייתה גבוהה ושמחה שלמיטב זכרוני הייתה גם גבוהה וגם שמנמנה. מסעוד עלה לארץ והשתקע באילת. אברהם, ככל הנראה לא עלה לארץ. רחל ושמחה עלו לארץ והשתקעו באילת וסבתא איטו בירושלים. סבתא איטו עלתה מוקדם יחסית כיוון שבאה לבקר את בניה ששירתו בצבא ונשארה בארץ ללא שעשתה צעדים של פרידה וניתוק ממרוקו, ממכרים, מרכוש, מחפצים וכיוב'. כאמור האח מסעוד גר שנים בעיר אילת. אחד מבניו - מסן גם הוא גר באילת והבנים האחרים במרכז הארץ. האח אברהם (הני) לא עלה לישראל ובניו, שניים מתוך שלושה, הגיעו לארץ מצרפת, התנדבו לצבא ונמנו על חייליו במלחמת השחרור ואחר כך חזרו לצרפת. מאוחר יותר עלה אחד מבניו לישראל והשתקע בחיפה. הבנים שהשתקעו בצרפת הם שרלי וסילבאן ועמו היו לאמא קשרים חמים וטובים. לדידה של רחל השתקעו בכל רחבי הארץ: יהודה בנהריה, ניסים בירושלים ופריחה באילת. גם לדידה של שמחה התפזרו בכל הארץ: דוד התגורר בכפר סבא ויהודה אחיו בנהריה. ג'קלין, הבת של יהודה והנכדה של שמחה, הייתה בת גילה של אמא ובילדותן למעשה גדלו יחד והיו חברות ילדות.

סבתא נעזרה רבות בבני משפחתה משום שהייתה מטופלת בארבעה ילדים, שלושה מנישואיה למסעוד ואחת (אמא) מנישואיה לחנניה. אמא סיפרה שכיילדה יתומה פינקו אותה הסובבים, וכך חשה שקיבלה פיצוי מסויים על אובדן האב. כמו-כן סיפרה שהיו למשפחה קשרי ידידות עם השכנים הנוצרים והמוסלמים. בחגים כיבדו בני המשפחה של אמא את השכנים במאכלי חג מיוחדים. משהגיעה לגיל המתאים הלכה ללמוד בבית הספר של כ"ח - שם נלמדו כל המקצועות בשפה הצרפתית וכך

שלטה היטב בשפה זו בכל המיומנויות שלה בעוד בשפה הערבית שלטה רק בשפה המדוברת. את השכלתה השלימה אחר כך בישראל במסגרת חברת "לביא" ואחר כך בכפר הנוער מקווה ישראל.

ההורים של אמא איטו וחנניה: השם איטו היה שם מוזר לנו הישראלים ולא פחות מכך לדוברי השפה המרוקאית. בישראל פתרו את הבעיה בכך שקראו לסבתא איטו בשם אתי אך התעוררה בעיה חדשה של אם ובת הנקראות באותו שם שהרי אתי הוא בדרך כלל קיצור של אסתר.

סבתא איטו החליפה שלושה שמות משפחה, כיוון שנישאה שלוש פעמים, אך בסופו של דבר דבקה בשם זוהר יותר מאשר באחרים. שם נעוריה היה זוהר בהמשך

משמאל לימין עומדים: אסתי צרור, בעלה וגיסה. יושבות משמאל לימין: פריחה, רחל, שמחה וסבתא איטו.

התחתנה עם בעל ששם משפחתו גם-כן זוהר. מנישואים אלה נולדו לה מרדכי, עמרם וסולטנה. סבתא איטו התגרשה ואז התחתנה עם חנניה שריקי, (השם שריקי הוא הגירסא המרוקאית של השם מזרחי) הוא אביה של אמא. ואולם, אחרי תקופה קצרה, בהיות אמא בת שנה בלבד נפטר אביה חנניה מדלקת ריאות בהיותו כבן ארבעים. סבתא איטו התאלמנה. לא פעם דיברה אמא על כך שמעולם לא ידעה כיצד נראה אביה, מלבד העובדה שהיה בהיר ויש אומרים אדמוני, לא הייתה לה ממנו שום מזכרת והיות ונפטר בהיותה בת כשנה לא זכרה דבר הקשור למראה שלו, לאישיותו או לתכונותיו. ועל כך התעדכנה באופן חלקי ממכרים וקרובי משפחה. תשוקתה לזכור את מראיהו הייתה עצומה שהרי תמונה שווה כאלף מילים ואין שום תיאור שישווה לתמונה.

שני בניה של סבתא, מרדכי ועמרם עלו לארץ מיד עם הקמתה והצטרפו לצבא. סבתא איטו החליטה לבקר אותם והייתה בין העולים הבודדים שהגיעו באותה תקופה לארץ בטיסה. את הבת אסתר השאירה במרוקו יחד עם אחותה סולטנה שהייתה כבר נשואה.

סבתא איטו נשארה בארץ ורק מאוחר יותר הצטרפה אליה הבת אסתר שעלתה במסגרת עליית הנוער. סבתא איטו גרה במעברה בשכונת תלפיות ואמא אסתר הצטרפה אליה אחרי שסיימה את לימודיה במקווה ישראל ואת תקופת ההכשרה בעליית הנוער.

בהיותה בת שבעים התחתנה סבתא איטו, בשלישית. לבעלה אליהו הייתה גינה ובה עצי פרי. כילדים, סחבנו פירות מהגינה ואחרי שסבתא התחתנה וגרה אתנו, נכנסנו לגינה כאורחים מוזמנים ולא כאורחים לא רצויים וגם התכבדנו בפירות הגן. הבן מרדכי, האח הבכור של אמא, התחתן עם פני וגר רוב הזמן בעיר פתח תקווה. הבן עמרם, האח השני של אמא, התחתן עם שולה שעלתה יחד עם אמא במסגרת עליית הנוער. הדוד הכיר את אשתו כאשר בא לבקר את אמא ומאז נקשר גורלם

יחד לחיים משותפים. הדוד ואשתו היו ממקימי העיר אילת. רוב בני משפחתו נשארו באילת. הבת סולטנה, אחות אמא, התחתנה עם אליהו במרוקו ועם עלייתם לישראל הגיעו למושב "בית שקמה" ליד אשקלון. כל אחד מבני המשפחה עלה בשלב אחר לארץ. תחילה עלו האחים עמרם ומרדכי לארץ והתגייסו לשורות הצבא. לאחר מכן עלתה אמה של אמא, הסבתא איטו על מנת לבקר אותם ונשארה לצמיתות. אמא עלתה במסגרת עליית הנוער ובסוף עלתה אחותה סולטנה עם בני משפחתה לארץ והתיישבה במושב שתושביו התפרנסו מחקלאות.

